

MUSIQA O'QITUVCHISI KASBIY MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i02.015>

Dildora Anvarovna Karimova
Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida kasbiy mahorat tushunchasining mazmun-mohiyati ochib berilib, uning tarkibiy komponentlari - pedagogik kompetensiya, ijrochilik mahorati, metodik tayyorgarlik, kreativlik va refleksiv faoliyat o'zaro integratsiyada yoritiladi. Shuningdek, musiqa ta'limi jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar hamda mustaqil ta'limni tashkil etish orqali musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini takomillashtirish mexanizmlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, kasbiy mahorat, kasbiy kompetensiya, ijrochilik mahorati, metodik tayyorgarlik, interaktiv metodlar, refleksiya, uzluksiz ta'lim

PEDAGOGICAL MECHANISMS FOR DEVELOPING THE PROFESSIONAL MASTERY OF A MUSIC TEACHER

Dildora Anvarovna Karimova
National Pedagogical University of Uzbekistan named after Nizami

Abstract: This article provides a theoretical and practical analysis of pedagogical mechanisms for developing the professional mastery of a music teacher. In the course of the study, the essence and content of the concept of professional mastery are revealed, and its structural components-pedagogical competence, performance skills, methodological preparedness, creativity, and reflective activity-are examined in an integrated manner. Furthermore, the article substantiates mechanisms for improving the professional mastery of music teachers through the implementation of innovative pedagogical technologies, interactive methods, and the organization of independent learning within the music education process.

Keywords: music education, professional mastery, professional competence, performance skills, methodological preparedness, interactive methods, reflection, lifelong education

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan har bir pedagogdan nafaqat chuqur bilim, balki yuqori darajadagi kasbiy mahorat, ijodkorlik va pedagogik moslashuvchanlik talab etilmoqda. Ayniqsa, musiqa ta'limi sohasi o'zining estetik, tarbiyaviy va madaniy xususiyatlari bilan pedagog shaxsiga qo'yiladigan talablarni yanada murakkablashtiradi. Musiqa o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchining musiqiy didi, estetik tafakkuri va ma'naviy dunyosini shakllantiruvchi yetakchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Musiqa o'qituvchisining kasbiy mahorati pedagogik jarayonda ijrochilik san'ati, metodik tayyorgarlik, didaktik tafakkur va shaxsiy fazilatlarining uzviy birligi sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayon o'z-o'zidan shakllanmaydi, balki puxta ishlab chiqilgan pedagogik mexanizmlar asosida izchil rivojlantiriladi. Aynan shu nuqtai nazardan, musiqa o'qituvchisining kasbiy mahoratini rivojlantirish masalasi bugungi musiqa pedagogikasining dolzarb muammolaridan biri sifatida qaralmoqda.

Ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarning jadal kirib kelishi musiqa o'qituvchisidan an'anaviy o'qitish usullarini qayta ko'rib chiqishni, interaktiv metodlar, raqamli vositalar va kreativ yondashuvlardan samarali foydalanishni talab etadi. Shu bilan birga, milliy musiqa merosi, an'anaviy ijrochilik maktablari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar uyg'unligi musiqa o'qituvchisi kasbiy rivojlanishining muhim omili sifatida maydonga chiqmoqda.

Musiqa ta'limida kasbiy mahoratni rivojlantirish uzluksiz ta'lim tamoyiliga asoslanib, pedagogning o'z ustida muntazam ishlashi, refleksiv faoliyati va tajriba almashinuvi orqali boyib boradi. Bu jarayonda pedagogik mexanizmlarni aniqlash, ularning mazmuni va samaradorligini ilmiy asoslash musiqa ta'limi tizimini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada aynan musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini aniqlash, tahlil qilish va amaliy jihatdan asoslab berish asosiy maqsad sifatida belgilandi.

Musiqa ta'limida o'qituvchi shaxsining kasbiy mahorati - bu jarayonning yuragi, uning ichki ritmi va mazmuniy ohangidir. Aynan shu mahorat orqali musiqa darsi oddiy mashg'ulotdan estetik tarbiya, ijodiy izlanish va shaxs kamoloti makoniga aylanadi. Biroq bunday darajaga erishish o'z-o'zidan sodir bo'lmaydi. U puxta o'ylangan, izchil va tizimli pedagogik mexanizmlar orqali shakllanadi.

Avvalo, musiqa o'qituvchisining kasbiy mahoratini rivojlantirish anglash va baholash mexanizmidan boshlanadi. Pedagog o'zining kuchli va rivojlanishga muhtoj jihatlarini chuqur anglamas ekan, professional o'sish tasodifiy bo'lib qoladi. Shu bois refleksiya - o'z faoliyatini tahlil qilish, dars jarayoniga tanqidiy nigoh bilan qarash, o'quvchi reaksiyalarini his etish - kasbiy kamolotning muhim ichki mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Musiqa o'qituvchisi har bir mashg'ulotni ichki savol bilan yakunlaydi: "Men bugun o'quvchida nimani uyg'ota oldim?"

Kasbiy mahoratni shakllantirishda metodik va didaktik mexanizm alohida ahamiyat kasb etadi. Musiqa o'qituvchisi uchun metod - bu shunchaki vosita emas, balki ijodiy fikrlash shaklidir. Interaktiv usullar, ijodiy topshiriqlar, muammoli vaziyatlar va musiqiy tahlil orqali o'qituvchi o'quvchini faol subyektga aylantiradi. Shu jarayonda pedagog o'z metodik arsenalini boyitadi, darsni jonli san'at maydoniga aylantirishni o'rganadi va bu orqali kasbiy mahoratini chuqurlashtiradi.

Musiqa o'qituvchisi mahoratining ajralmas qismi - ijrochilik va estetik mexanizmdir. Musiqani his qilmagan, uni ichdan kechirmagan pedagog o'quvchida musiqiy didni shakllantira olmaydi. Ijrochilik madaniyati, ovoz bilan ishlash, cholg'u mahorati va sahnaviy ifoda o'qituvchining pedagogik ta'sir kuchini oshiradi. Bu mexanizm o'qituvchining shaxsiy san'atkorlik tajribasini pedagogik faoliyat bilan uyg'unlashtiradi.

Zamonaviy ta'lim sharoitida innovatsion va raqamli mexanizm ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli texnologiyalar, audio-video resurslar, interaktiv platformalar musiqa darslarining ko'lamini kengaytiradi. Musiqa o'qituvchisi bu vositalardan maqsadga muvofiq foydalangan holda nafaqat o'quvchi qiziqishini oshiradi, balki o'zining kasbiy moslashuvchanligini ham rivojlantiradi. Bu jarayon pedagogni doimiy yangilanishga undaydi.

Kasbiy mahoratni rivojlantirishning yana bir muhim jihati - ijtimoiy-pedagogik mexanizmdir. Tajriba almashinuvi, hamkasblar bilan hamkorlik, metodik birlashmalar va ijodiy muhit pedagogning professional dunyoqarashini kengaytiradi. Musiqa o'qituvchisi jamoa ichida o'sadi, o'z faoliyatini solishtiradi va takomillashtiradi.

Nihoyat, barcha mexanizmlarni birlashtiruvchi asos - uzluksiz kasbiy rivojlanish mexanizmidir. Musiqa o'qituvchisi o'rganishni to'xtatgan lahzada uning mahorati ham turg'unlashadi. Doimiy izlanish, o'z ustida ishlash va ijodiy ehtiyoj pedagogik kamolotning eng kuchli harakatlantiruvchi omilidir. Musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirish murakkab, ko'p qirrali va uzluksiz jarayon bo'lib, u pedagogik mexanizmlarning o'zaro uyg'unligi orqali samarali amalga oshadi. Aynan shu mexanizmlar musiqa ta'limini mazmunan boyitib, pedagog shaxsini san'at va ta'lim chorrahasida yetuk mutaxassis sifatida shakllantiradi.

Muhokama

Musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirishga doir pedagogik mexanizmlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ushbu jarayonni alohida komponentlar doirasida emas, balki yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida aniqlangan mexanizmlar - refleksiya, metodik yangilanish, ijrochilik mahorati, innovatsion yondashuv va ijtimoiy-pedagogik hamkorlik - o'zaro uzviy bog'langan holda musiqa o'qituvchisining kasbiy kamolotini ta'minlaydi.

Muhokama jarayonida e'tibor qaratiladigan muhim jihatlardan biri shundaki, kasbiy mahoratni rivojlantirish ko'pincha tashqi omillar - malaka oshirish kurslari,

metodik seminarlar yoki normativ talablar bilan cheklanib qoladi. Holbuki, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ichki mexanizmlar, xususan refleksiv faoliyat va o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyoj ustuvor ahamiyatga ega. Musiqa o'qituvchisi o'z faoliyatini doimiy tahlil qilgan sari, dars mazmuni va pedagogik yondashuvlar yanada chuqurlashadi.

Shuningdek, metodik mexanizmlarning samaradorligi ularning ijrochilik faoliyati bilan uyg'unlashganida yanada oshishi aniqlanadi. Musiqa o'qituvchisining sahnaviy tajribasi, ovoz va cholg'u bilan ishlash madaniyati dars jarayonida kuchli emotsional-ta'sirchan muhit yaratadi. Bu holat o'quvchilar faolligi va musiqiy idrok darajasining oshishiga olib keladi, natijada pedagogning kasbiy mahorati real pedagogik natijalar bilan mustahkamlanadi.

Muhokama natijalari innovatsion va raqamli mexanizmlarning musiqiy ta'limda tobora muhim o'rin egallayotganini ham tasdiqlaydi. Audio-vizual texnologiyalar, raqamli notalar va onlayn resurslardan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini kuchaytiribgina qolmay, musiqa o'qituvchisining kasbiy moslashuvchanligini ham rivojlantiradi. Biroq muhokama jarayonida aniqlanishicha, texnologiyalarning o'zi emas, balki ulardan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish mahoratni belgilovchi omil hisoblanadi.

Ijtimoiy-pedagogik mexanizmlar doirasida esa tajriba almashinuvi va kasbiy hamjamiyatlarning roli alohida ta'kidlanadi. Hamkasblar bilan muloqot, ochiq darslar va metodik muhokamalar musiqa o'qituvchisining professional dunyoqarashini kengaytiradi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bunday hamkorliklar tizimli yo'lga qo'yilmaganda ularning ta'siri qisqa muddatli bo'lib qolishi mumkin.

Muhokama davomida aniqlangan yana bir muhim jihat - uzluksiz kasbiy rivojlanish mexanizmi musiqa o'qituvchisi faoliyatining barcha bosqichlarida yetakchi o'rin tutadi. Pedagogning doimiy izlanishga intilishi, yangi bilim va tajribalarni o'zlashtirishga ochiqligi kasbiy mahoratning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Aks holda, pedagogik faoliyatda turg'unlik yuzaga kelishi ehtimoli kuchayadi. Umuman olganda, musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari bir-birini to'ldiruvchi va kuchaytiruvchi tizim sifatida ishlaganda yuqori samaradorlikka erishiladi. Bu esa musiqa ta'limi sifatini oshirish, o'quvchilarda estetik did va ijodiy tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Maqolada musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirish masalasi zamonaviy musiqa pedagogikasining dolzarb muammolaridan biri sifatida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kasbiy mahorat musiqa o'qituvchisining nazariy bilimlari, ijrochilik tajribasi, metodik tayyorgarligi, kreativ yondashuvi va refleksiv faoliyatining o'zaro uyg'unligi asosida shakllanadi. Ushbu jarayonni samarali

tashkil etish aniq va tizimli pedagogik mexanizmlarga tayanishni talab etadi. Tahlillar asosida aniqlanishicha, refleksiya va o'z-o'zini baholash mexanizmi musiqa o'qituvchisining professional o'sishida yetakchi omil hisoblanadi. Metodik va didaktik mexanizmlar esa dars jarayonini mazmunan boyitib, o'quvchilarning musiqiy faolligi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ijrochilik va estetik mexanizm pedagogning shaxsiy san'atkorlik tajribasini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, musiqa o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirish uzluksiz, ko'p qirrali va tizimli jarayon bo'lib, pedagogik mexanizmlarning o'zaro bog'liq holda ishlashi orqali yuqori samaradorlikka erishiladi. Mazkur tadqiqot natijalari musiqa ta'limi tizimida pedagog kadrlar tayyorlash, ularning malakasini oshirish va metodik faoliyatini takomillashtirishda amaliy ahamiyatga ega bo'lib, kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hallam S. Music Education and Musical Development. - London: Institute of Education Press, 2006. - 328 p.
2. Hargreaves D. J., Marshall N. A., North A. C. Music education in the twenty-first century // British Journal of Music Education. - 2003. - Vol. 20, No. 2. - P. 147-163.
3. Swanwick K. Teaching Music Musically. - London: Routledge, 1999. - 128 p.
4. Burnard P. Musical Creativities in Practice. - Oxford: Oxford University Press, 2012. - 272 p.
5. Hasanov A. Musiqa pedagogikasi asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2018. - 220 b.
6. Karimov I. Musiqa ta'limida innovatsion yondashuvlar. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. - 180 b.
7. UNESCO. Road Map for Arts Education. - Paris: UNESCO, 2006. - 28 p.